

Offentliga upphandlingar – offentlig teater?

”Upphandlingen ska om möjligt ordnas så att små och medelstora företag och andra sammanslutningar är likvärdiga med andra anbudsgivare när de deltar i anbuds-förfarandet.” Så här högstämda uttryck används i lagen om offentlig upphandling och koncession, i dess 2 § som handlar om lagens ändamål.

Sedan är det slut med högstämdeheten. När man jämför ändamålet med lagen om offentliga upphandlingar med de offentliga upphandlingsannonser som städerna publicerar upptäcker man snart att lagens fina mål inte stämmer överens med verkligheten. Många företagare har berättat för mig att städernas upphandlingsannonser ofta har gjorts upp på ett sådant sätt att det i verkligheten endast är de största företagen som har möjlighet att erbjuda städerna produkter på de villkor som meddelas i annonserna. Jag har också hört påstående om att listan på de krav som ställs på produkterna i städernas upphandlingsannonser har gjorts upp på så sätt att man på förhand vet att endast ett bestämt företag kan uppfylla kraven. Trots det ordnar staden ett offentligt anbuds-förfarande.

På grund av uppfattningar av detta slag beslutade jag att studera upphandlingsannonser som några av de större städerna publicerat. När man tittar på de olika krav som ställs i annonserna kan man endast konstatera att det säkert är bäst för mindre företag att använda sin tid och energi på någonting helt annat än på att försöka erbjuda sina produkter till de aktuella städerna. Jag undrade om städernas tjänstemän och -kvinnor med avsikt gjort upp upphandlingsannonserna på ett sådant sätt att mindre företag förstår att avstå från att lämna in anbud. Då behöver tjänsteinnehavarna inte lägga ned arbetstid på de mindre företagens anbud. För tjänstemännen i de största städerna är det säkert nog med att det ser ut som om alla företag har likvärdiga möjligheter att erbjuda produkter i det offentliga anbuds-förfarandet.

Det är omöjligt att gå igenom den långa listan på krav som framförs i upphand-

lingsannonserna. Men låt oss titta på några exempel. Upphandlingsannonsern för en stor stad kräver att det bageri som erbjuder sina produkter ska nu på hösten 2018 ge sina produkter fasta priser som gäller fram till slutet av januari 2020. Priserna ska således vara oförändrade oavsett vad som händer med råvaru- eller energipriserna under denna period. Bageriet som erbjuder produkterna ska alltså ta risken för eventuella förhöjda kostnader om man vill bli leverantör hos staden i fråga. På den här punkten kan det konstateras att jord- och skogsbruksminister Jari Leppä sade i TV-programmet Morgonettan den 6 oktober 2018 att kedjorna inom dagligvaruhandeln borde p.g.a. kostnadsökningarna föra nya förhandlingar med industrin om priserna på de produkter de köper. Motiveringen var att jordbrukens kostnader på en kort tid ökat i genomsnitt med 50 procent, medan producentpriserna endast stigit med 17 procent. Det återstår att se hur handeln kommer att handla i den här frågan. Samtidigt ser det ut som om flexibilitet inte heller är ett särskilt välbekant fenomen för städernas beslutsfattare.

I upphandlingsannonsern för en stad framförs kravet att *”transportfordon som används för distribution till verksamhetsställena ska uppfylla minst EURO 6-kraven.”* Det här betyder i sin tur att de fordon som det bageri som lämnar anbudet använder för sina transporter inte får överskrida de gränsvärden för hälsoskadliga utsläpp som meddelas för Euro-utsläppsklass 6 i EU:s direktiv om typgodkännande. Det är alltså lönlöst att erbjuda produkterna till staden om detta krav inte uppfylls.

Det är förstås bra att tänka på renare luft. Men kravet på att små och medelstora företag borde göra stora satsningar för att förnya sin fordonspark är ganska orimlig. En sådan satsning skulle endast ge dem möjlighet att tävla med sina egna anbud med större företag, inget mer. Lika väl kan man konstatera att städerna gör miljövänliga lösningar genom att köpa produkter av städernas närbagerier. Då blir också transportsträckorna

kortare. Till all lycka finns det också mindre städer som uppskattar lokala företag och närmat. I dessa städers anbuds-begäran får t.ex. tiden mellan gräddningen av produkterna och leveransen hos stadens mottagande enhet vara endast ett visst antal timmar. I sådana fall är det inte möjligt att transportera produkterna särskilt långa sträckor.

Till slut ännu några ”specialare” uranbudsfrågningarna. Företagen skall i sina anbud svara på städernas frågor som gäller uteslutningskriterierna. En av dessa frågor lyder: ”Har företaget eller dess administrativa eller ledande personal deltagit i verksamheten i en brottslig organisation, har de begått brott som anknyter till terrorism eller terrorverksamhet, har de deltagit i penningtvätt eller finansiering av terrorism?” Det är klart att vem som helst kan göra sig skyldig till brott, exempelvis penningtvätt – till och med en högt uppsatt polismyndighetsperson, som vi enligt senare tids händelser väl känner till. Frågor av det här slaget känns ändå ganska långsökta, särskilt i fråga om små och medelstora företag. ☹

Mika Värynen

